

حقوق بین المللی پول

جلد نخست - صندوق بین المللی پول

دکتر سید ابراهیم حسینی طبیبی فرد

با دیباچه

دکتر محمود باقری

دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی

تهران - ۱۳۹۶

سرشناسه	طیّبی فرد، امیرحسین، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور	حقوق بین‌المللی پول اسیدامیرحسین طیّبی فرد؛ با دیباچه محمود باقری.
مشخصات نشر	تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۶ -
مشخصات ظاهری	۲۶۴ ص.ج. ۱: مصور (رنگی).
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۰۴۰-۸۹-۷
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
مندرجات	ج. ۱. صندوق بین‌المللی پول
موضوع	صندوق بین‌المللی پول
موضوع	International Monetary Fund
موضوع	پول -- قوانین و مقررات
موضوع	Money -- Law and legislation
موضوع	ارز -- قوانین و مقررات
موضوع	Foreign exchange -- Law and legislation
شناسه افزوده	باقری، محمود، ۱۳۴۴ - مقدمه‌نویس
شناسه افزوده	مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش
رده بندی کنگره	۷-۱۳۹۵-۷/۵۹۰۱۳۴۳۱ K44
رده بندی دیویی	۳۴۲
شماره کتابشناسی ملی	۲۳۵۴۷۱

با مراجعه به فروشگاه اینترنتی شهر دانش از مایای خرید آنلاین و تخفیف ویژه برخوردار شوید

www.shahre-lanesh.com

عنوان : حقوق بین‌المللی پول

تألیف : دکتر سید امیرحسین طیّبی فرد

ناشر : مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش

نوبت چاپ: چاپ اول - جلد نخست

تاریخ چاپ: ۱۳۹۶

شمارگان : ۵۰۰

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۴۰-۸۹-۷

بهاء : ۲۲,۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

تهران - خیابان کریم خان زند - خیابان سنایی - خیابان نهم - خیابان گیلان - پلاک ۵

کد پستی ۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۱۱۵۸۱ نامبر: ۸۸۱۱۵۸۰

Website: <http://www.sdil.ac.ir> Email: publication@sdil.ac.ir

سخن ناشر

توسعه ادبیات حقوقی در هر کشور، نقش مهمی در پیشرفت نظام حقوقی آن کشور ایفا می‌نماید. اندیشمندان و پژوهشگران دنیای بیکران حقوق، که شیفته نظم‌اند و سرباز عدالت، آه‌رزه‌های علمی و تجربیات عملی خویش را به جامعه حقوقی عرضه می‌دارند تا بتوانند در تثبیت و تنویر نظم اجتماعی و استقرار عدالت و اصلاح و پیشرفت کشور سهیم گردند.

قانونگذار فرهیخته، گاه، هیچگاه در مقام تهیه پیش‌نویس و مهیا شدن جهت وضع قانون، خود را بی‌نیاز از دبیران و دکترین حقوقی کشور و مشورت با خبرگان نخواهد یافت، و هیچگاه مصوبات قبلی خویش را دائمی و مصون از نقد و اصلاح قلمداد نخواهد نمود. قضات متخصص و عدالت‌سازان نیز نقد علمی و منصفانه آرای خود را مایه تکامل و پیشرفت می‌دانند.

دانشکده‌های حقوق که به مأموریت نظیر تربیت قضات، وکلا، مشاوران حقوقی، سردفتران، پژوهشگران، و اساتید حقوق و نه تنها به گمانند علاوه بر اینکه از آموزه‌های علمی و قضایی کشور بسیار بهره می‌برند متابلاً رسالت مهمی در غنی‌سازی ادبیات و دکترین حقوقی کشور برعهده دارند.

کشور ایران به ویژه در دو دهه اخیر پیشرفت قابل توجهی در توسعه کمی ادبیات حقوقی کشور را شاهد بوده است. تعداد کتب و نشریات حقوقی منتشره در کشور طی بیست سال اخیر، به نسبت گذشته به مراتب افزایش یافته است. این دستاورد را باید به فال نیک گرفت و امیدوار بود که این پیشرفت کمی به همین میزان با توسعه‌ای کیفی در بارور شدن دکترین حقوقی مورد نیاز کشور همراه باشد و با احترام به حقوق مالکیت فکری دیگران انتشار یابد.

انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانش که همواره سعی داشته است علاوه بر انتشار آثار حاصل از تحقیقات پژوهشکده حقوق، به صورتی هدفمند و با

ارزیابی علمی به گزینش و چاپ و انتشار کتابهای حقوقی در حوزه‌ها و موضوعات مورد نیاز جامعه حقوقی کشور مبادرت ورزد، زحمات آقای دکتر سید امیرحسین طیبی‌فرد در تألیف کتاب «حقوق بین‌المللی پول» را ارج نهاده، امیدوار است این کتاب مورد استقبال جامعه حقوقی کشور و مورد استفاده متولیان امر قرار گیرد.

وحید اشتیاق

www.ketab.ir

فهرست اختصاری مطالب

۲۳	بخش نخست. پول و حاکمیت پولی
۲۵	فصل نخست. پول
۵۸	فصل دوم. تبعات بین‌المللی حاکمیت پولی
۸۱	بخش دوم. صندوق بین‌المللی پول به عنوان نهاد تابع حقوق بین‌الملل
۸۴	فصل نخست. تاریخچه و اهداف تشکیل صندوق بین‌المللی پول
۱۰۸	فصل دوم. ساختار، مصونیت و آزادی صندوق
۱۲۷	فصل سوم. کارکردها و چالش‌های صندوق
۱۶۹	بخش سوم. تأثیر عضویت در صندوق بر حاکمیت پولی کشورهای عضو
۱۷۰	فصل نخست. آثار حقوقی ناشی از توافقنامه از دیدگاه حقوق بین‌الملل
۲۱۵	فصل دوم. تفسیر تعهدات موضوع توافقنامه در برابر آرای مراجع داوری و قضایی
۲۴۲	نتیجه‌گیری
۲۴۷	فهرست منابع

فهرست تفصیلی مطالب

۱۳	دیباچه جناب آقای دکتر محمود باقری
۱۷	دیباچه نگارنده
۲۳	بخش نخست. پول و حاکمیت پولی
۲۵	فصل نخست. پول
۲۵	مبحث نخست. تاریخ پول
۲۶	بند نخست. تاریخ ضرب سکه
۳۱	بند دوم. تاریخچه چاپ اسکناس
۳۴	مبحث دوم. تعریف پول
۳۷	مبحث سوم. کارکردهای پول
۳۹	مبحث چهارم. ماهیت حقوقی پول
۴۸	مبحث پنجم. دخالت دولت در انتشار پول
۵۱	مبحث ششم. قوانین حاکم بر پول و تعهدات پولی
۵۵	مبحث هفتم. ابزار حاکمیت برای ایجاد ثبات پولی
۵۸	فصل دوم. تبعات بین‌المللی حاکمیت پولی
۵۸	مبحث نخست. مبانی و کلیات
۶۰	مبحث دوم. جلوه‌های حاکمیت پولی
۶۰	بند نخست. ضرب سکه و نشر اسکناس
۶۱	بند دوم. تعیین ارزش پول ملی
۶۵	بند سوم. وضع و اعمال مقررات ارزی

بند چهارم. نظارت بر مؤسسات پولی و مالی.....	۶۶
بند پنجم. کنترل نقدینگی (با استفاده از ابزارهای پولی و مالی).....	۶۸
بند ششم. اعمال مجازات‌های اقتصادی.....	۶۸
مبحث سوم. زمینه‌های اقتصادی ظهور صندوق بین‌المللی پول.....	۷۱
بخش دوم. صندوق بین‌المللی پول به عنوان نهاد تابع حقوق بین‌الملل.....	۸۱
فصل نخست. تاریخچه و اهداف تشکیل صندوق بین‌المللی پول.....	۸۴
مبحث نخست. تاریخچه.....	۸۴
مبحث دوم. اهداف.....	۸۹
مبحث سوم. اصول و مبادی توافقنامه صندوق بین‌المللی پول.....	۹۴
فصل دوم. ساختار، مصوبه‌ها و مزایای صندوق.....	۱۰۸
مبحث نخست. عضویت در صندوق.....	۱۱۰
مبحث دوم. تعیین سهمیه اعضا.....	۱۱۱
مبحث سوم. مدیریت صندوق بین‌المللی پول.....	۱۱۵
بند نخست. هیئت عامل.....	۱۱۶
بند دوم. هیئت مدیره.....	۱۱۷
بند سوم. مدیر عامل.....	۱۲۲
مبحث چهارم. مصونیت‌ها و مزایای صندوق بین‌المللی پول.....	۱۲۳
بند نخست. مصونیت قضایی.....	۱۲۳
بند دوم. مصونیت در مقابل سایر اقدامات.....	۱۲۴
بند سوم. مصونیت پرونده‌ها.....	۱۲۴
بند چهارم. آزادی دارایی‌ها.....	۱۲۴
بند پنجم. امتیاز مربوط به مکاتبات و مخابرات.....	۱۲۴
بند ششم. مصونیت و امتیازات صاحب‌منصبان و کارکنان.....	۱۲۵
بند هفتم. معافیت‌های مالیاتی.....	۱۲۵
فصل سوم. کارکردها و چالش‌های صندوق.....	۱۲۷

۱۲۷.....	مبحث نخست. کارکردها.....
۱۲۷.....	بند نخست. اعطای تسهیلات.....
۱۳۸.....	بند دوم. نظارت.....
۱۴۴.....	بند سوم. ارائه نظرهای مشورتی.....
۱۴۴.....	مبحث دوم. چالش‌ها.....
۱۴۵.....	بند نخست. شرط‌گذاری‌های صندوق.....
۱۶۳.....	بند دوم. تجدید ساختار.....
۱۶۹.....	بخش دوم. تأثیر عضویت در صندوق بر حاکمیت پولی کشورهای عضو.....
۱۷۰.....	فصل نخست. آثار حقوقی ناشی از توافقنامه از دیدگاه حقوق بین‌الملل.....
۱۸۱.....	مبحث نخست. تعهدات اعضاء نسبت به صندوق.....
۲۰۳.....	مبحث دوم. تعهدات مشروط نسبت به اعضاء.....
۲۰۷.....	مبحث سوم. تعهدات اعضاء نسبت به یکدیگر.....
۲۰۸.....	مبحث چهارم. آثار توافقنامه نسبت به غیراعضاء.....
۲۰۹.....	مبحث پنجم. تعلیق و خاتمه اجرائیه.....
۲۰۹.....	بند نخست. تعلیق اجرای توافقنامه.....
۲۱۰.....	بند دوم. کناره‌گیری.....
۲۱۱.....	بند سوم. اخراج.....
۲۱۲.....	بند چهارم. انحلال صندوق.....
۲۱۳.....	مبحث ششم. اصلاح توافقنامه.....
۲۱۴.....	مبحث هفتم. حل اختلافات.....
۲۱۵.....	فصل دوم. تفسیر تعهدات موضوع توافقنامه در بوتۀ آرای مراجع داوری و قضایی.....
۲۱۵.....	مبحث نخست. آرای دیوان داوری دعاوی ایران - ایالات متحده.....
۲۱۶.....	- پرونده مارک دلال به طرفیت دولت جمهوری اسلامی ایران و بانک ملت (بانک بین‌المللی ایران سابق).....
۲۱۸.....	- پرونده ناصر اصفهانیان به طرفیت بانک تجارت.....

- ۲۱۹ پرونده شرینگ کوریوریشن
- ۲۲۰ پرونده هود کوریوریشن
- ۲۲۵ پرونده سی - لند سرویسز
- ۲۲۹ پرونده کامپیوتر ساینسز کوریوریشن
- ۲۳۱ پرونده استانویک کوریوریشن
- ۲۳۴ مبحث دوم. آرای دادگاه‌های ملی
- پرونده William Callejo V. Bancomer SA مطروح در دادگاه استیناف ایالات
محدده ۲۳۵
- پرونده Wilson, Smithett and Cope Ltd. V. Terruzzi مطروح در دادگاه
استیناف انگلیس ۲۳۶
- پرونده Basso V. Janda مطروح در دیوان فرجام فرانسه ۲۳۸
- پرونده Statni Banka and Banque D' État Tchecoslovaque v. England مطروح در دادگاه استیناف لندن - آن - یقووانس، فرانسه ۲۳۹
- نتیجه‌گیری ۲۴۲
- فهرست منابع ۲۴۷

دیباجه جناب آقای دکتر محمود باقری

ممکن است از این نکته غفلت شده باشد که در کنار وضع تعرفه‌های سنگین بر کالاهای وارداتی، یکی دیگر از دلایل بروز جنگ‌های جهانی اول و دوم، رقابت‌های اقتصادی از جمله جنگ ارزی بود که به وسیله آن دولت‌های رقیب سعی در کاهش ارزش پول خود و لطمه به اقتصاد دیگر کشورها داشتند که این شرایط، قطعاً جنگ را اجتناب‌ناپذیر می‌کرد. با پایان جنگ جهانی دوم و جهت ایجاد هماهنگی در سیاست‌های پولی و مالی و اجتناب از جنگ در آینده، رژیم مالی در برتون وودز آمریکا مورد توافق قرار گرفت که حاصل آن، تولد صندوق بین‌المللی پول و همکاری کشورهای عضو در ایجاد یک ثبات پایدار در خصوص برابری ارزش پول ملی در مقابل یکدیگر و در نتیجه، آرامش و شکوفایی اقتصاد بین‌الملل برای یک دوره طولانی گشت.

کتاب پیش رو که توسط دوست و همکار محقق جناب آقای دکتر سید امیر حسین طبیبی فرد تألیف شده است اولین اثر بومی است که به ابعاد مختلف و جایگاه پول در حقوق بین‌الملل پرداخته است. این اثر حاصل سال‌ها تلاش، تجربه عملی و دانش نظری در این حوزه‌ی کمتر شناخته‌شده‌ی حقوق بین‌الملل است که در آستانه چاپ قرار گرفته و با توجه به شرایطی که ایران در روابط مالی بین‌المللی، عدم از مضایقی که از تحریم حاصل شده و می‌شود و نیز الزامات استفاده از نظام پولی بین‌المللی مانند رعایت اصول اف‌ای‌تی‌اف، پیدا کرده، عرضه این اثر را متناسب با نیاز روز نموده است. در ایران و علی‌رغم آمیختگی روابط بین‌المللی اقتصادی ایران با زمینه‌های مالی و پولی، آثار معدودی در حوزه حقوق بین‌الملل پول تألیف و یا حتی ترجمه شده است.

بدیهی است مواجهه با شرایط بسیار پیچیده مالی بین‌المللی و استفاده از حقوق بین‌الملل در جهت شناخت حقوق و تعهدات هر کشور و در نتیجه دفاع از منافع ملی، مستلزم دانش روزآمد از این حوزه حقوقی بین‌المللی است. با آنکه نقش و جایگاه صندوق بین‌المللی پول از بدو تأسیس دچار تحولات وسیعی شده و کماکان در حال

تحول است، سازمان اولیه و معاهده موجد این نهاد مالی و پولی بین‌المللی از منظر حقوق بین‌الملل تا حدود زیادی ثابت مانده است. این وضعیت ثابت و متغیر صندوق، نیازمند یک تحقیق نظام‌مند و قابل استفاده برای حقوقدانان است که این اثر فاخر این نیاز را برآورده می‌کند. متأسفانه موضوعاتی از این دست و علی‌رغم اهمیت آن برای کشور کمتر مورد توجه حقوقدانان قرار گرفته و تحقیقات بومی در این حوزه محدود به گزارشات اقتصادی شده و موضوعات پولی بین‌المللی از نظر حقوقدانان دور مانده است. امید است اثر حاضر، سرآغازی باشد بر اقبال حقوقدانان به موضوعات مالی و پولی بین‌المللی و انگیزی تعاملات مالی بین‌المللی ایران.

آقای دکتر طیبی‌فرد با وقوف به عدم وجود سابقه و پیشینه برای این تحقیق در ایران از مبانی اولیه موضوع تحول مفهوم پول از منظر حقوق داخلی شروع کرده و به تدریج موضوع پول نقش دولت ملی و حاکمیت ملی را در ارتباط با پول در این کتاب مطرح می‌کنند. البته فقر ادبیات نظری در این خصوص و در رابطه با معنای پول و رابطه آن با دولت حتی در حوزه داخلی نیز انتشار زیانباری را از جهت تعریف بازار پول و معاملات بازار پول داشته است که نتایج تحقیقات از این سنخ امید می‌رود بسیاری از ابهامات رفع شود. در هر حال زمینه اصلی اثر جایگاه پول‌های ملی در نظام بین‌الملل و حقوق بین‌الملل است که حتی فارغ از نقش صندوق بین‌المللی پول به ما هو موضوع حقوق بین‌الملل عرفی، قابل بحث و بررسی است.

در هر حال موضوع جایگاه پول ملی در حقوق بین‌الملل با اسناد مربوط به ایجاد این نهاد مالی و نیز رویه‌های آن گره خورده است و خود، یک حقوق بین‌الملل خاصی را ایجاد کرده که دارای ویژگی‌های خاص خود است و به عنوان یک رشته جدید مطرح و ترویج شود. روشن است که این حوزه حقوق بین‌الملل، پیش‌زمینه دانش مالی و پولی را می‌طلبد و امید آن می‌رود که این اثر بتواند انگیزه لازم را در پژوهشگران حقوق بین‌الملل در توجه به این موضوع بسیار ارزشمند به وجود آورد. تردید نیست که این موضوع بین‌رشته‌ای در مقایسه با موضوعات متداول حقوق بین‌الملل که گاهی اصلاً مسئله قابل حل برای ایران نیستند، موضوعات حقوق بین‌الملل پولی دارای پیچیدگی بیشتری هستند اما اگر مسئله محور بودن تحقیق در حقوق بین‌الملل ملاک باشد، موضوعاتی مانند کتاب حاضر اولویت پیدا خواهند کرد.

تحولاتی که در سیاست‌های پولی و مالی به عنوان بخشی از تغییر پارادایم اقتصادی در سال‌های اخیر در حال رخ دادن هستند، جایگاه پول ملی و در نتیجه سیاست‌های ارزی را عمیقاً تحت تأثیر قرار خواهند داد و به همین نسبت، حقوق بین‌الملل پول و ارز نیز از پارادایمی که بعد از جنگ جهانی دوم الهام می‌گرفت دور خواهد شد. طلا به این تحول را باید در نقشی که کشورهای شرقی به ویژه چین در تولید ثروت جهانی و نگرانی که از آثار منفی سلطه دلار در روابط مالی جهانی وجود دارد جستجو کرد. تردیدی نیست نظام پولی که بعد از جنگ جهانی دوم ایجاد شد با قطع رابطه دلار و طلا در اوایل دهه ۱۹۷۰ رو به افول نهاد و تنش‌های اخیر در روابط ارزی اقتصادی کشورها و دستکاری کشورها در بازار جهانی ارز و اختلال در بازارهای بین‌المللی، اصلاح و تجدیدنظر در ساختار نظام پولی و ارزی بین‌المللی، به ویژه کارکرد و مأموریتی که صندوق بین‌المللی پول باید پیدا کند را اجتناب‌ناپذیر می‌کند. در همین راستا ظهور معاهدات دو و چندجانبه پولی و سعی در پیدا کردن راه‌حل‌های جایگزین نظام چندجانبه صندوق بین‌المللی پول در جهت هماهنگی سیاست‌های ارزی و پولی و مواجهه با بحران‌های مالی، نوید سربلندی در یک حقوق بین‌المللی پول دیگری را می‌دهد که باید به عنوان جلد‌های بسیاری که اب حاضر مدنظر قرار گیرد.

اینجانب چاپ و عرضه کتاب حاضر را با فال نیک گرفته و امیدوارم این موضوع بین‌رشته‌ای که حقوق، اقتصاد و روابط بین‌الملل به هم آمیخته، در ایران مورد توجه قرار گیرد. در سال‌های اخیر که ایران با مسائل و مشکلات مالی بین‌المللی مواجه شده، نیاز به دانش حقوق بین‌الملل مالی و از جمله حقوق بین‌المللی پول، برای تأمین منافع ملی بیش از هر زمانی دیگری ضرورت یافته است.

محمود باقری

دانشیار حقوق مالی و بانکی دانشگاه تهران

و عضو هیئت علمی دانشگاه لندن